

Реформування, що були здійсненні в законодавстві про працю України теж, нажаль, далеко не забезпечує в повній мірі виконання тих завдань, що стоять перед трудовим правом в умовах ринкової економіки і не випадково в основних напрямках соціальної політики на 1997-2000 роки було зроблено висновок про те, що регулювання соціально-трудова відносин у нових умовах забезпечення захисту трудових прав громадян вимагають прийняття нового Кодексу законів про працю України.

Література

1. Миронов В.И. Трудовое право России. Ученик-М.:ООО «Журнал» Управление персоналом, 2005.-1152 с.
 2. Законодавство України про працю: збірник нормативно-правових актів.- Х.:ТОВ «Одіссей», 2004-848с.
 3. Трудовое право 2: Ученик.-М.: «ТЕИС», 1996-348 с.
 4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII.
 5. Постанова КМУ «Про затвердження порядку обчислення заробітної плати» від 06.08.2004.
 6. Трудовой Кодекс Российской Федерации від 01 липня 2002 року.
 7. Бойко М.Д. Трудове право України. Навчальний посібник, курс лекцій К.: «Олан»,2005,-336 с.
 8. Зуб В. Законодавство України про працю. 2-ге видання доповнене.-К.: Видавництво А.С.К., 2003.-304 с.
- (Нормативні документи і коментарі)
9. Комментарии к Трудовому кодексу РФ.
 10. Пилева В.В. Трудовое право России. СПб.:Питер,2002.-448с.

ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Андрусенко В.О.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Чорнопишук Т.І.

Розглядаються проблеми та характеризуються фактори, що впливають на ефективність формування та використання оборотного капіталу у сільському господарстві.

Вступ. У системі заходів, направлених на підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників і зміцнення їх фінансового стану, важливе місце займає раціональне використання оборотного капіталу, який у великій мірі визначає собівартість продукції, а відповідно величину прибутку і рентабельності господарської діяльності підприємств. Відповідно ефективне формування і використання оборотного капіталу забезпечує для сільськогосподарських підприємств належну фінансову стійкість та платоспроможність.

Мета статті – дослідити проблеми низької оборотності оборотних ресурсів у сільському господарстві та охарактеризувати фактори ефективного їх формування та використання.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси у сільському господарстві розширюють можливості та посилюють інтерес сільськогосподарських товаровиробників щодо ефективного формування та використання оборотного капіталу. Відповідно проблеми формування оборотного капіталу знаходять своє відображення у економічній літературі. Наукова постановка і розробка окремих аспектів досліджуваної проблеми знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема вагомий внесок зробили О.В.Батура, В.М.Геєць, С.Л.Денисюк, С.І.Дорогунцов, М.І.Долішній, О.Г. Коренева, Ю.В. Ніколаєнко, Л.В.Пан, Г.М.Підлісецький, А.М. Поддєрьогін, П.Т.Саблук, В.М.Трегобчук та інші. Проте вузькими і не вирішеними все ще залишаються питання ефективного формування та використання оборотного капіталу у сільському господарстві.

Основні результати досліджень. Оборотний капітал підприємств є найбільш мобільною складовою виробничого капіталу. Категорія „оборотний капітал“ багатопланова, оскільки має свій прояв у сфері виробництва та обігу, а грошове забезпечення – це основа безперервності кругообігу авансованої вартості.

Найбільш поширене визначення терміну „оборотний капітал“ трактується як сукупність оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Так, у підручнику „Економіка підприємства“ за редакцією Л.М. Мельника оборотний капітал підприємства трактується як засоби виробництва, що на відміну від основних фондів беруть участь тільки в одному виробничому циклі, під час якого цілком переносять свою вартість на вартість готової продукції [1, с.98].

Розширюється поняття оборотного капіталу твердженнями І.А.Бланка, який формулює поняття оборотний капітал, як „сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність і повністю спожитих протягом одного виробничого циклу“[2]. В.В. Ковальов оборотний капітал відносить до мобільних активів підприємства, які є грошовими коштами або можуть бути обернуті в них протягом року або одного виробничого циклу [4]. Відповідно оборотним капітал називають тому, що він перебуває в постійному обороті.

У 2006 р. оборотні активи сільського господарства складають 3,5% оборотного капіталу народного господарства, що на 1% нижче рівня цього показника у попередні роки. Це зумовлено зниженням у 2006 р. оснащення сільського господарства України оборотними засобами. На кінець року оборотні активи сільського господарства України склали 31581,5 млн. грн. [5, с.60] Така ж тенденція оснащення сільського господарства оборотними засобами характерна для господарств Вінниччини (рис. 1) [6, с.86]. Це зумовлено,

переважно запізненням у сільськогосподарських підприємствах наступних витрат щодо отримання доходів і затрат на формування матеріальних запасів; незбалансованістю вартісної оцінки двох частин оборотного капіталу-матеріальної та грошової; ростом прибутку за рахунок інфляції, частина якого перераховується до бюджету через дію механізму податку на прибуток підприємств; ростом наднормативних запасів.

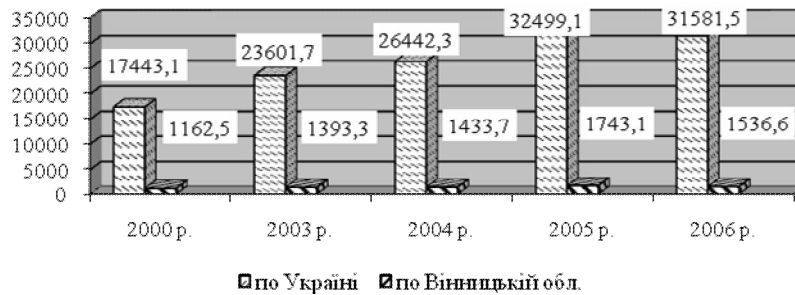

Рис. 1. Оборотні активи сільського господарства, млн. грн.

Одним з внутрішніх для сільськогосподарських підприємств факторів ефективного формування та використання оборотного капіталу є вдосконалення організації на підприємстві. Це передбачає встановлення на підприємстві необхідного складу і структури обігових коштів, визначення потреби в них і джерел їх формування, а також контроль за збереженням і ефективністю їх використання. При цьому організація використання обігових коштів, за систематизацією Пивоварова М.Г. та Новгородської О.О., має ґрунтуватися на наступних принципах:

- створення мінімального обсягу обігових коштів, що забезпечує безперервність процесу виробництва й обігу, а також ефективне їх використання;
- раціональне розміщення наявних обігових коштів за сферами виробничого процесу всередині підприємства;
- формування та поповнення обігових коштів за рахунок власних і позикових джерел залежно від обсягів виробництва;
- утворення фінансових резервів;
- контроль за збереженням і ефективним застосуванням обігових коштів. [7, с.80]

Важливим фактором ефективного використання оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств є раціональне та економне витрачання окремих його елементів. Економія матеріальних ресурсів, що характеризується зниженням абсолютної та питомої частини витрат окремих видів ресурсів, дає змогу з такої самої кількості сировини й матеріалів виготовляти більше продукції без додаткових затрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва в цілому на кожному підприємстві.

Одним з найважливіших аспектів забезпеченості аграрних підприємств оборотними фондами є правильне визначення джерел їх формування. В економічній літературі виділяють три групи джерел формування оборотного капіталу підприємства: власні, позикові й залучені.

Власні оборотні кошти виконують основну роль в організації кругообігу фондів, оскільки підприємства, які працюють на принципах комерційного розрахунку, повинні мати майнову й оперативну самостійність для того, щоб здійснити виробництво рентабельно та нести відповідальність за прийняті рішення. Загальний розмір власних обігових коштів встановлюється підприємством самостійно. Зазвичай він визначається мінімальною потребою коштів для забезпечення необхідних запасів товарно-матеріальних цінностей, для забезпечення планових обсягів виробництва та реалізації продукції, а також для здійснення розрахунків у встановлені терміни. Джерела формування оборотного капіталу практично ті самі, що й для основного капіталу – акціонерний капітал, пайові внески, стійкі пасиви, бюджетні кошти.

Недоцільно повністю формувати обігові кошти за рахунок власних джерел, оскільки це може спричинити утворення надлишків обігових коштів. Надлишок власних джерел формування – це різниця між фактичною наявністю джерел і встановленим нормативом. Крім того, підприємство може мати дефіцит власних обігових коштів за незалежних від нього причин. Тому, для фінансування обігового капіталу слід використовувати позичені, оскільки вони скорочують потребу господарства у власних обігових коштах, стимулюють прагнення до ефективного їх застосування. Наявність власних коштів, співвідношення між власними і позиковими обіговими коштами характеризують рівень фінансової стійкості підприємства.

Ефективного використання оборотного капіталу в аграрній сфері можна досягти за умови реалізації принципів науково-обґрунтованого планування. Процес обороту обігових коштів починається з моменту внесення грошей на придбання складових для виробництва і триває до моменту отримання коштів від продажу товарів, вироблених за допомогою цих складових. Обґрунтована величина потреби в оборотних фондах відображається в нормативах виробничих запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів. Норми витрат повинні бути прогресивними, технічно й економічно обґрунтованими.

Якщо ж норматив перевищує фактичну наявність власних джерел, то у підприємства виявляється їх нестача, що є наслідком невиконання плану прибутку, використання оборотних фондів не за призначенням. Адже мінімізація матеріально-технічних запасів призводить до виключення витрат на утримання запасів, спрощується ведення обліку товарів, практично зникають витрати на переналадку, пов'язані з запасами матеріалів. З другого боку, зростають транспортні витрати і витрати на розміщення замовлень. Виникає

великий ризик появи витрат на недостачу при затримці надходження запасів.

Важливим фактором, що сприятиме ефективному формуванню і використанню оборотного капіталу на підприємстві є організація контролю. Підприємство має систематично проводити зіставлення фактичної наявності власних джерел їх формування з установленою потребою.

Процес трансформації економіки України спричинив появу ряду зовнішніх факторів, які негативно вплинули на формування оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств. До найбільш суттєвих належать такі: інфляційні процеси; проблема неплатежів; неефективна система податкових платежів; відсутність механізму поповнення оборотного капіталу; диспропорції міжгалузевих відносин [3, с 72].

На сучасному етапі розвитку економіки до найважливіших зовнішніх чинників, що впливають на стан і використання оборотних коштів, відносяться диспаритет цін на продукцію сільського господарства і матеріально-технічні ресурси. Диспропорції у цінах на матеріально-технічні ресурси промислового виробництва і сільськогосподарську продукцію роблять вельми відчутний вплив на економічні показники ефективності використання оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств. Через систему цін, за підрахунками фахівців, з аграрного сектора економіки щорічно вилучається, щонайменше, близько 20 млрд грн. [9, с 41].

Важливим чинником, за висловленням Л. Пана інфляція, яка “призводить до проїдання” оборотного капіталу. Сільськогосподарські підприємства, як і вся економіка країни, не зуміли вчасно пристосуватися до неї та розробити і використати в практичній діяльності адекватні інструменти боротьби з нею. Україна переживає період високих темпів розвитку інфляційного процесу. Протягом 2008 року в Україні відбувалося різке зростання цін. Зростання індексу цін виробників різко прискорилося: з 20,4% у 2007 році до 37,5 у 2008 році. [8, с 73].

Ю.Петленко вважає, що одним з важливих чинників, що відобразився на рівні забезпеченості підприємств оборотним капіталом є відсутність механізму поповнення обігових коштів та відсутність управління фінансовими ресурсами підприємства. У працях О. Кореневої та А.Поддєрьогіна зазначається про вплив високого рівня податкових платежів на забезпеченість підприємства оборотними коштами. Негативний вплив на формування оборотного капіталу у сільськогосподарських підприємствах проявили також кризові неплатежі і високі ставки банківського кредиту, унаслідок чого кредитні ресурси стають просто неприступними для більшості сільськогосподарських товаровиробників.

Що стосується державної підтримки і бюджетного фінансування сільськогосподарських товаровиробників, то вплив цих чинників на цей час недостатній. В 2007 р. в порівнянні з 2006 р. відбулося збільшення витрат бюджету, проте їх частка у витратній частині бюджету продовжувала скорочуватися: в 2006 р. - 2,74%, в 2007 р. -1,51%. Згідно бюджету України в 2007 р. витрати на сільське господарство збільшилися всього на 2,7%, при запланованому рівні інфляції 10%. Відповідно, реальне значення асигнувань знизилася більш ніж на 6%. [9, с 41] Тривалий час у сільському господарстві залишається недостатній розмір субсидій на компенсацію частини витрат на придбання різних матеріальних ресурсів (запасних частин, мінеральних добрив, засобів хімічного захисту рослин і ін.), які у витратах виробництва складають 65-63%, причому останніми роками цей показник має тенденцію до зростання у зв'язку з підвищенням цін. Цей чинник головним чином визначає динамічне підвищення собівартості продукції і, відповідно, негативно впливає, як в цілому на ефективність сільськогосподарського виробництва, так і на ефективності використуванні оборотних коштів, зокрема. Тобто, можна сказати, що здебільшого зовнішні чинники роблять негативний вплив на діяльність сільськогосподарських товаровиробників, викликаючи зниження ефективності використування їх оборотного капіталу.

Висновки. Основні резерви підвищення ефективності формування і використування оборотного капіталу в сільськогосподарських підприємства є забезпечення формування достатнього обсягу оборотних фондів відповідно до стратегії підприємства в майбутньому на основі вдосконалення механізмів планування, контролю, аналізу на підприємстві; оптимізації структури джерел формування оборотних фондів; раціонального використання матеріальних ресурсів підприємства. Однак вирішення цих завдань можливе за досконалої фінансової політики держави, зокрема еквівалентного товарообміну, дієвої кредитної та податкової системи, досконалої системи страхування та сприятливої державної політики. Відповідно, вирішити проблему забезпечення сільськогосподарських підприємств оборотним капіталом можна лише спільними зусиллями держави і суб'єктів господарювання.

Література

1. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. Л.М.Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 648с.
2. Бланк И.А. Управление формированием капитала. –К.: Ника-Центр:Эльга, 2000.-508 с.
3. Сорока Р. Чинники впливу на ефективність функціонування оборотного капіталу // Регіональна економіка. – 2007. - №2. – С. 72-80.
4. Ковальов В.В. Финансы предприятий: Учебное пособие.- М.: ООО „ВИТ+РЕМ“, 2002.-352с.
5. Статистичний щорічник України за 2006 рік / За ред. О.Г. Осаулєнка. – К.: В-во “Консультант”, 2007. – 551с
6. Статистичний щорічник Вінниччини за 2006 р. Головне управління статистики у Вінницькій області. – Вінниця. – 2007. – 552 с.
7. Пивоваров М.Г., Новгородська О.О. Шляхи підвищення ефективності застосування обігових коштів на підприємстві ТОВ «Еспрес»// Держава та регіони: «Економіка та підприємництво». – 2007. - № 5. – С.79 – 84.
8. Безкровний А.В. Розвиток інфляційного процесу України // економіка АПК //– 2009. - №1. – С. 73-78.
9. Бондина Н. Влияние различных факторов на эффективность использования оборотного капитала // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2006. - №3. – С. 41-42.